

Mr. sc. Adisa Busuladžić
Studentica druge godine doktorskog studija iz politologije /
Politology PhD Student II Year
Univerzitet u Sarajevu / University of Sarajevo
Fakultet političkih nauka / Faculty of Political Sciences

UDK 94(497.11)“19/20“(049.3)

ZATOČENICI MITA:
Osvrt na knjigu Latinke Perović
*Dominantna i neželjena elita: Beleške o intelektualnoj i političkoj eliti u Srbiji (XX–XXI vek)*¹

PRISONERS OF MYTH:
Book Review
*Dominant and Unwelcome Elite: Notes on Intellectual and Political Elite in Serbia (20th and 21st Centuries) by Latinka Perović*²

Sažetak

Historičari u Srbiji i van nje saglasni su u ocjeni da je knjiga Latinke Perović *Dominantna i neželjena elita: Beleške o intelektualnoj i političkoj eliti u Srbiji (XX–XXI vek)* jedno od najznačajnijih naučnih i izdavačkih poduhvata ostvarenih na prostorima bivše Jugoslavije u protekloj godini, ali taj značaj potpuno različito tumače.

Busuladžić tvrdi da razlog za različita tumačenja ove knjige treba tržiti u samom naslovu kao i biografskom metodu koji je Latinka Perović primijenila u knjizi.

Autorica zamjera Latinki Perović što noviju historiju Srbije opisuje kao sukob između „dominantnih“ i „neželjenih“ elita jer to navodi na zaključak da je istinska demokratija u Srbiji i njenom neposrednom okruženju, zapravo, nemoguća. Sve dok se društvo posmatra kao zajednica elita i neelita (odnosno onih koji vladaju i kojima se vlada), istinske demokratije nema, niti je može biti, tvrdi Busuladžić. Istim akterima koji su tvorci sintagme o Srbima kao „nebeskom narodu“ prišivati još i etiketu „elite“, znači i dalje posredno jačati mitologiju nauštrb historije, jer dok god se na historiju Srba bude gledalo bilo kao na historiju „nebeskog naroda“ bilo kao na historiju dominantnih i neželjenih elita, dotle će njihovi susjedi i komšije na

¹ Prikaz knjige *Dominantna i neželjena elita: Beleške o intelektualnoj i političkoj eliti u Srbiji (XX–XXI vek)*, Latinke Perović, Dan Graf, Beograd, 2015.

² This text is review of a book *Dominant and unwelcome elite: Notes on intellectual and political elite in Serbia (20th and 21st centuries)* by Latinka Perović, Dan Graf, Beograd, 2015

zemlji biti osuđeni da žive kao da će sto godina biti mir, a spremaju se kao da će sutra izbiti rat – kaže Busuladžić u osvrtu.

Ključne riječi: *Latinka Perović, teorija elita, elita vlasti, sociološka imaginacija, historija, Srbija, Jugoslavija, Savez komunista Srbije, liberali u Srbiji, naprednjaci u Srbiji, narodnjaci u Srbiji, nacionalizam, demokratija, mitologija*

Summary

*The historians in and outside Serbia agree that Latinka Perović's book **Dominant and Unwelcome Elite: Notes on Intellectual and Political Elite in Serbia (20th and 21st centuries)** is one of the most significant achievements of science and publishing that came out on the territories of the Former Yugoslavia over the course of the last year. However, the way they interpret the book's significance varies starkly from one historian to another.*

Busuladžić argues that the main reasons for different interpretations of the book rest in its title and the biographical method Latinka Perović applied therein. The author criticizes Latinka Perović's view of the recent history of Serbia as a clash between 'dominant' and 'unwelcome' elite, for such view consequently implies the improbability of ever experiencing a true democracy in Serbia and its immediate neighborhood. As long as a society is perceived as a community comprised of the elite and the non-elite (i.e. the ruler and the ruled), there neither is, nor can be any true democracy, says Busuladžić. Affixing the 'elite' label to those same actors who have created the creed that the Serbs are 'the people of Heaven', contributes to further perpetuating the myth at history's expense. For as long as we perceive the history of Serbs as either the history of 'the people of Heaven', or the history of 'dominant and unwelcome elite', nations living in their immediate neighborhood on Earth will be destined to act as if they were to live a hundred years in peace, yet constantly brace themselves for a war that could break out the next day, Busuladžić concludes in the review.

Key words: *Latinka Perović, elite theory, power elite, sociological imagination, history, Serbia, Yugoslavia, League of Communists of Serbia, Serbian liberals, Serbian progressives, Serbian populists, Serbian nationalists, mythology;*

Uvod

Historičari i s ovu i s onu stranu srbijanske granice saglasni su u ocjeni da je knjiga Latinke Perović *Dominantna i neželjena elita: Beleške o intelektualnoj i političkoj eliti u Srbiji (XX–XXI vek)* – objavljena u izdanju Dan Grafa u septembru 2015. godine – veoma značajna.

Dragan Markovina, splitski historičar rođen u Bosni i Hercegovini, smatra da knjiga predstavlja „sjajnu i iznimno važnu historiografsku kritiku nacionalističke Srbije“.

Milan Subotić, beogradski historičar i recenzent knjige, kaže da ovaj rukopis Latinke Perović predstavlja „značajan doprinos shvaćanju da je istorija srpskog naroda, kao i svakog drugog naroda, istorija procesa dugog trajanja, a ne istorija uvek novih početaka.“

Zanimljivo je da Markovina u svom osvrtu akcenat stavlja na fenomen srpskog nacionalizma, ističući da Latinka Perović „predstavljala jedan od najsnažnijih antinacionalističkih glasova u jednom militariziranom društvu čije su nacionalističke opsesije i mitovi odveli čitav jugoslavenski prostor u tragične ratove, devastiravši ga za dugi niz desetljeća“, dok u Subotićevoj recenziji fenomen srpskog nacionalizma ne samo da se ne spominje u negativnom kontekstu već je u potpunosti izostavljen iz diskursa.

Za Subotića je najbitnije to što autorica „ideje, političke i životne sudbine trinaest svojih savremenika, razmatra polazeći od teze da se unutar srpskog društva, od samih početaka sticanja njegove državnosti u drugoj polovini XIX vijeka, uporno reprodukuju suprotstavljeni obrasci mišljenja koje oličavaju pripadnici 'dominantne' i 'neželjene elite'“, pri čemu „dominantna elita“ reproducira populističke tradicije socijalističko-radikalnog (narodnjačkog) obrasca, s jedne, a „neželjena elita“ liberalni (naprednjački) obrazac, s druge strane. U Subotićevoj recenziji ne samo da nema srpskog nacionalizma već nema ni srpskih nacionalista.

Osim jednog – historičara i političara Ivana Đurića, kojeg je sama autorica za potrebe svoje naučne argumentacije posthumno okarakterizirala kao „racionalnog srpskog nacionalistu“.

Da ne bude zabune, Latinka Perović je Đurića istovremeno uvrstila u pripadnika „neželjene elite“. I to s punim pravom: ovaj svjetski poznati vizantolog bio je, istovremeno, deklarirani liberal, predsjednik Liberalnog foruma Srbije i jedan od najglasnijih kritičara militantnog srpskog nacionalizma; nakon što je početkom 90-ih u režimskim medijima prokazan kao „izdajnik srpskog naroda“, izložen prijetnjama i prinuđen da emigrira u Francusku, on i dalje neumorno radi na javnoj osudi tog istog nacionalizma, sve do svoje prerane smrti u jesen 1997. Zbog svega ovoga, Ivan Đurić, zajedno sa svojim ujakom, arhitektom Bogdanom Bogdanovićem, predstavlja i najistaknutijeg, najangažiranijeg, najdosljednijeg i stoga, reklo bi se, *najelitnijeg* predstavnika „neželjene elite“ u Srbiji krajem XX vijeka.

Postavlja se pitanje: kako je moguća toliko različita, gotovo rašomonska interpretacija ove knjige između *historičara* Markovine i *historičara* Subotića, naprimjer, uprkos njihovom konsenzusu o njenom značaju u historiografiji Srbije i bivše Jugoslavije? Za odgovor na ovo pitanje potrebno je izaći iz okvira historije kao nauke i razmotriti ga sa politološkog i sociološkog stanovišta.

Sa tog stanovišta, uzrok ove rašomonijade najprije treba tražiti u primjeni biografskog metoda, ali i u naslovu same knjige koji historiju Srbije XX i XXI vijeka problematično veže za teoriju elita.

Biografski metod više skriva, nego otkriva

U nastojanju da održi distancu historičarke, Latinka Perović je vlastite bilješke o trinaestoro svojih savremenika – Dobrici Ćosiću, Marku Nikeziću, Koči Popoviću, Milovanu Đilasu, Ivanu Đuriću, Novaku Pribičeviću, Slobodanu Iniću, Ivanu Stamboliću, Olgi Popović-Obradović, Simi Ćirkoviću, Zoranu Đinđiću, Bogdanu Bogdanoviću i Radomiru Konstantinoviću – sistematizirala na isti način: najprije kraći biografski zapis, nakon čega slijedi tekst predstavnika „elite“ koji, prema autoričinom mišljenju, najbolje oslikava njegovu/njenu ličnost, dok u trećem dijelu slijedi formulacija autoričinog viđenja i tumačenja njihovih glavnih ideja i ključnih aspekata njihovog javnog djelovanja. Ovakav pristup možda odgovara historiji kao nauci, ali sa stanovišta politologije i sociologije, on neminovno otvara više pitanja no što daje odgovora.

Iz autoričine analize jasno je da Dobrica Ćosić, zbog zastupanja socijalističko-radikalnog (narodnjačkog) koncepta u srpskoj historiji, jedini predstavlja dominantnu, a svi ostali akteri, kao liberali (naprednjaci), neželjenu elitu.

Osamdesettrogodišnja Latinka Perović se, u svojoj karijeri historičarke, najviše bavila srpskim socijalistima, liberalima i radikalima XIX i početka XX vijeka, pa je zato razumljivo i njeno insistiranje na tezi da se novija historija Srbije, također, može objasniti kao sukob između socijalističko-radikalne većine, na koju je snažan utjecaj imalo rusko narodnjaštvo te liberalne manjine, koja sa idejama zapadnoevropskog političkog i društvenog razvoja ne uspijeva nametnuti kao „dominantna elita“.

Ipak, ovu autoričinu tezu lahko je dovesti u pitanje, navodeći kao primjer sadašnjeg predsjednika Vlade Republike Srbije, Aleksandra Vučića, koji je svoju političku karijeru počeo 1993. kao član Srpske radikalne stranke Vojislava Šešelja, da bi 2008. postao potpredsjednikom Srpske napredne stranke, **koja se od 2012. godine nalazi u vladajućoj koaliciji sa Socijalističkom partijom Srbije**. Sadašnja vladajuća koalicija u Srbiji zvanično vodi proevropsku politiku i učestvuje u pregovorima o priključivanju zemlje Evropskoj uniji.

Može se, dakle, zaključiti kako je – već puno prije izlaska iz štampe knjige Latinke Perović u septembru 2015. – cijeli koncept podjele srpske intelektualne i političke elite na radikalne socijaliste (narodnjake) kao vladajuću većinu i liberale (naprednjake) kao opozicionu manjinu i sâm otišao u historiju, te da novim generacijama historičara u Srbiji i van nje neće biti od naročite koristi.

Treba se, također, upitati zbog čega je autorica propustila da među svim navedenim predstavnicima elite napravi jasniju distinkciju između onih koji jesu bili vrhunski intelektualci (historičari, filozofi, pisci, vajari, arhitekta i sl.), ali su u javnom životu Srbije s pravom bili percipirani kao političari, jer su se u jednom periodu svog života nalazili u samom vrhu, bilo vladajućih bilo opozicionih političkih struktura u Srbiji na prelazu iz XX u XXI vijek: Ćosić, Nikezić, Popović, Đilas, Đurić, Pribičević, Inić, Bogdanović, Stambolić, Đinđić.

Samo troje od trinaestoro navedenih predstavnika elite (Popović-Obradović, Ćirković i Konstantinović) bavili su se isključivo akademskim odnosno književnim radom.

Može se pretpostaviti kako glavni razlog za odsustvo ove distinkcije leži u činjenici da bi, u slučaju njene primjene, autorica neminovno morala napustiti poziciju distancirane historičarke te i ove bilješke o intelektualnoj i političkoj eliti, uvrstiti i vlastitu biografiju, budući da je, prije no što se počela profesionalno baviti historijom, četiri godine obavljala funkciju sekretarice Centralnog komiteta Saveza komunista Srbije, u vrijeme kad je Marko Nikezić bio predsjednik tog komiteta. Oboje su istovremeno i smijenjeni, nakon što su od jugoslavenskog političkog rukovodstva bili etiketirani kao „liberali“ i u javnosti kritizirani kao „antititoisti“, „sovjetofobi“ i „zagovornici tržišne ekonomije“.

Zbog čega je toliki broj historičara, filozofa, književnika, vajara i arhitekata u srbijanskoj politici XX i XXI vijeka? Ovaj fenomen simbioze političara i intelektualca sama autorica ostavlja nedorečenim, mada bi sagledavanje uzroka ove pojave sasvim sigurno najviše doprinijelo razumijevanju svega što se u posljednjih stotinjak godina dešavalo u Srbiji i njenom neposrednom okruženju.

Na svu sreću, fenomen je na najdirektniji i najsažetiji način objasnio srpski književnik Svetislav Basara kada je, u povodu promocije ove knjige krajem novembra 2015. godine u Novom Sadu, izjavio kako je knjiga historičarske Latinke Perović *Dominantna i neželjena elita* svjedočanstvo da „Srbija ima sjajne istoričare, ali da nema istoriju, i to zahvaljujući upravo dominantnoj eliti koja ne želi istorijsku realnost ukoliko joj ona ne odgovara (...). „Naša elita ne želi realnost koja je proizašla iz istorije, već iz narodnih pesama i pseudo mitologije. Ono što imamo u udžbenicima po školama i fakultetima je serija nebuloza i mistifikacija koje su proistekle iz slepačkih guslanja“, rekao je tada Basara, a bezmalo svi srbijanski portali odmah prenijeli.

U zemlji u kojoj, kako kaže Basara, historiju zamjenjuje mitologija, sva intelektualna elita angažira se, neminovno, ili u odbrani ili u razbijanju mitologije.

Zbog toga i ne treba čuditi izravno učešće tolikog broja uglednih historičara i književnika u politici Srbije XX i XXI vijeka.

Mitovi socijalističkih revolucija i realpolitika zapadnih sila

Ono što, ipak, ostaje nedovoljno razjašnjeno nakon čitanja knjige Latinke Perović jeste slijedeće: kako je moguće da jedan deklarirani velikosrpski nacionalista, patološki šovinista i ratnohušakač, kakav je nesumnjivo bio Dobrica Ćosić, uspije ideološki pobijediti i idejno nadjačati ni manje ni više nego cijelo tuce svojih savremenika koji su, svi do jednog, predstavljali istinske humaniste, kosmopolite i naprednjake?

Razloge, čini se, treba tražiti u činjenici da predstavnici te liberalne (naprednjačke) elite, istina, nisu vjerovali u nacionalne mitove, ali jesu u neke druge i upravo ih je robovanje tim drugim ideološkim mitovima činilo nemoćnim da se efikasno suprotstave nacionalnom, tačnije, nacionalističkom i šovinstičkom zanosu pobornika velike Srbije.

Uzmimo, naprimjer, tekstove i izvore koje je autorica koristila u predstavljanju svog najbližeg saradnika, Marka Nikezića, koji je još 1969. godine ustvrdio da je glavno političko pitanje u Srbiji – opasnost udruživanja nacionalizma i državnog socijalizma. „Imam utisak“, govorio je tada Nikezić, „da su neki srpski nacionalisti, ako već ne mogu da od federacije učine svoj instrument, instrument svoje hegemonije, spremni za borbu protiv federacije u ime srpskih prava (...) i da čine sve što mogu da postave Srbiju u opoziciju prema federaciji, kao republiku, i što je još važnije, Srbe kao naciju, 'otvarajući' time pitanje Bosne i Hercegovine, i određena pitanja u odnosima sa Hrvatskom.“

Nakon sovjetske intervencije u Čehoslovačkoj 1968. godine, Nikezić je bio uvjeren da najveću opasnost, osim nacionalizma iznutra, izvana predstavlja Sovjetski savez (SSSR) odnosno Rusija koja „nikada vojnički nije bila jača“. „Srpski nacionalisti mogu imati ili nemati simpatije za Ruse, no njima ruski model organizacije države mora biti blizak (...). Moramo imati stalno na umu šta je glavno. A glavno su nam Rusi napolju, ne zato što su Amerikanci dobri, nego zato što su ovi blizu“, kaže Nikezić, uvjeren da je, iako nije bila članica socijalističkog lagera, tj. Varšavskog pakta, Jugoslavija, ipak, bila područje primjene teorije ograničenog suvereniteta koju je u vrijeme vladavine Leonida Brežnjeva SSSR primjenjivao u zemljama koje su činile sferu njegovog geopolitičkog utjecaja.

Marko Nikezić se, kako Latinka Perović u više navrata navodi, protivio etiketi „liberala“ na osnovu koje je 1972. godine i smijenjen sa funkcije predsjednika CKSKS. On je sebe i svoje sljedbenike nazivao „revolucionarnim demokratima“ i zalagao se za izgradnju građanskog društva na principima zapadnoevropske civilizacije, tržišnoj ekonomiji i vladavini prava. Istovremeno se protivio centralizmu i nacionalizmu kao glavnim branama političkog monopola i autokratske vladavine.

Nikezić je sebe smatrao reformistom i pobornikom organske evolucije. Vjerovao je kako se naglim promjenama, lomovima i zaokretima ne može ništa postići. Ipak, kada ga je Josip Broza Tito u jednom u nizu svojih samovoljnih i naglih poteza u julu 1972. godine natjerao da podnese ostavku, Nikezić se više nikada nije vratio u politiku. Iz sadašnje historijske perspektive, odluka Marka Nikezića da već 1972, u 51. godini života, zauvijek ode iz politike, može se ocijeniti tragičnom.

Da je, u skladu sa proklamiranim principom organske evolucije, pričekao nepunih osam godina, Nikezić je, nakon Titove smrti u maju 1980, možda mogao doprinijeti daljnjem evolutivnom približavanju Jugoslavije

zapadnoevropskim principima pravne države i tržišne ekonomije, te tako svojim intelektualnim autoritetom osujeti dominaciju radikalnih nacionalista na čelu sa Dobricom Ćosićem i uspori, ako ne i u potpunosti zaustavi proces raspada cjelokupne jugoslavenske zajednice koji je, uslijed otvorenog jačanja srpskog, a onda i ostalih nacionalizama, otpočeo odmah nakon Titove smrti. Nikezić je umro početkom januara 1991. godine, ne dočekavši formalni raspad SSSR-a i Varšavskog pakta do kojeg će doći nekoliko mjeseci kasnije. Ipak, već je nakon dolaska Mihaela Gorbačova na čelo Sovjetskog saveza sredinom 1980-ih postalo jasno da ova svjetska sila odustaje od Brežnjevljeve doktrine odnosno teorije ograničenog suvereniteta prema kojoj SSSR sebi priskrbljuje pravo intervencije u slučajevima da neka od članica pokuša skrenuti sa „socijalističkog“ puta.

Nikezić, nasreću, nije doživio da shvati koliko je bio u krivu kada je tvrdio da se sovjetske odnosno ruske intervencije treba bojati više od američke jer su ovi prvi *blizu*. Da geografska distanca ne predstavlja nikakvu prepreku vojnoj intervenciji, pokazale su Sjedinjene Države koje su, nakon pada Berlinskog zida i raspada SSSR-a, otpočele seriju vojnih intervencija u raznim dijelovima svijeta, shodno svojim geostrateškim ciljevima – bilo da je riječ o Clintonovoj doktrini „humanitarne intervencije“ 90-ih godina XX vijeka, uz pomoć koje je suverenitet tadašnje Jugoslavije (Srbija i Crna Gora) osporen na teritoriju Kosova, ili o Bushovoj doktrini preemtivne intervencije u zemljama osumnjičenim da podstiču globalni terorizam: Afganistanu, Iraku, Libiji, Siriji i dr.

S druge strane, Nikezić jeste doživio opovrgavanje svoje teze da jednopartijski sistem jednostavno ne dozvoljava uspostavu tržišne ekonomije, jer ga ona izravno podriava. U jednoj urbanoj legendi kaže se da je kineski političar i reformator, Deng Xiaoping, još krajem 1970-ih na retoričko pitanje postavljeno pred najvišim rukovodstvom Komunističke partije Kine: „Šta je najveća prepreka očuvanju monopola vlasti Komunističke partije u Kini?“, nakon dramske pauze jednostavno odgovorio: „Socijalizam“, poslije čega su pod njegovom dirigentskom palicom predsjedavajućeg Savjetodavne komisije Komunističke partije Kine (iliti čovjeka „iz sjene“) nastupile ekonomske reforme ka tržišnoj privredi te višegodišnji galopirajući rast kineske privrede koji i dan-danas traje.

Odlaskom Nikezića i sličnih demokrata sa političke scene Srbije početkom 1970-ih u neku vrstu samoizolacije, u politički prostor Jugoslavije i Srbije prodrli su nacionalisti raznih ideoloških i etničkih predznaka, ali čija je zajednička osnovica bio autoritarizam te odsustvo sluha za drugo i drugačije mišljenje, kompromis i pluralizam.

Zbog svega toga, Jugoslavija će se, nakon kolapsa paradigme državnog socijalizma u Istočnoj Evropi i jednopartijskog sistema baziranog na monopolu vlasti Saveza komunista Jugoslavije, raspasti u seriji krvavih međunacionalnih ratova, dok će u svim drugim socijalističkim zemljama Centralne i Istočne Evrope uspostava višepartijskog sistema i tržišne privrede biti obavljena relativno mirno i bez većih sukoba.

Za sve ovo, naravno, ne bi bilo pravedno kriviti samo pripadnike dominantne elite tog vremena. Ivan Đurić, čovjek koji je tokom 1990-ih najviše radio na pokušaju obnove liberalne, građanske i demokratske Srbije u okviru jugoslavenske zajednice suverenih država, vispreno je jednom prilikom zaključio da je Jugoslavija slom državnog socijalizma i političkog monopola krajem 1980-ih dočekala bez jasno profilirane alternative jer ona nije bila ni mnogobrojna, ni masovno disidentska, kao što je to bio slučaj sa zemljama Istočne Evrope.

„Mi nismo imali ni Vaclava Havela, ni Solidarnost, nismo imali ni sovjetsku okupaciju. Titova Jugoslavija je mudro, različitim prednostima u poređenju sa susedima, sistematski, često i uz njihovo saučesništvo potkupljivala potencijalne disidente. Na šta se svodilo 'disidentstvo' u Jugoslaviji 70-80-ih godina? Na traganje za nacionalnim nepravdama, a ne na ideološku alternativu (...) jer je 'istorijska frustracija' zavela veći dio opozicije s početka osamdesetih godina na tvrde nacionalističke staze.“

Sama Latinka Perović je u ovom eseju o Ivanu Đuriću lucidno dodala kako se nacionalizmom, osim od partijskih autokrata u samoj Jugoslaviji, manipuliralo i izvana.

„Zapad je“, kaže ovom prilikom autorica, „u svim zemljama državnog socijalizma i političkog monopola komunističkih partija, naročito u socijalističkim federacijama, u nacionalizmu video, često bitnog, činioca demokratizacije. Jednom reči, i sam je učestvovao u crtanju đavola.“

Dilema sadašnjeg trenutka: elita ili demokratija

Možda to u vrijeme neposredno nakon pada Berlinskog zida, proklamiranog *kraja historije* i naivnog vjerovanja u konačnu pobjedu liberalne demokratije i kapitalizma i nije bilo tako očito, ali govoriti danas o političkim elitama kao o nosiocima progressa i demokratije predstavlja, ako ne izraz političke

demagogije, onda svakako oportunističko poimanje svega što se u posljednje dvije decenije na globalnom planu, zapravo, dešava.

Živimo u vremenu u kojem smo suočeni sa apsolutnim autoritetom korporativnog kapitala i ideologijom neoliberalizma, kojeg prati političko-vojna dominacija Sjedinjenih Država. U svojstvu jedine svjetske supersile, one su u stanju da – ili direktno putem vojnih intervencija, koje nekad izvode uz saglasnost članica NATO-saveza i Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija, a nekad i mimo njih, ili uz pomoć svog utjecaja nad rukovodstvima Svjetske banke, Međunarodnog monetarnog fonda pa i Evropske unije – suvereno odlučuju o politici bezmalo svake zemlje na svijetu.

Tome se aktivno i sa manjim ili većim uspjehom, a nažalost, u okviru neke druge autoritarne paradigme odupiru samo Ruska Federacija, Iran, Kina i Sjeverna Koreja. Zbog toga i tumačenje novije historije Srbije uz pomoć „dominantnih“ i „neželjenih“ elita predstavlja posrednu potvrdu pesimističke teze o tome da je demokratija u današnjem svijetu, zapravo, utopija.

Kada je Wright Mills u svojoj knjizi „Elita vlasti“ iz 1957. godine govorio o tome da je vlast u Sjedinjenim Državama, kao najrazvijenijoj državi savremenog industrijskog društva, sastavljena od tri piramide: korporativne privrede, državne administracije i vojne hijerarhije, on je od intelektualaca izričito zahtijevao da se suprotstave strukturama moći koje tvore trojnu elitu. Nije, međutim, mogao da pretpostavi da će Sjedinjene Države uspjeti svoj model vlasti nametnuti bezmalo cijelom svijetu, te da će u tom procesu dolaziti ne samo do anuliranja utjecaja intelektualne elite na vladajuće slojeve već i njenog direktnog kooptiranja u piramidu vlasti, pri čemu je uspješno otklonjena svaka opasnost od političke i ideološke opozicije i izgradnje istinski demokratskog, pluralističkog društva.

Sve dok je društvo sastavljeno od elita i neelita (odnosno onih koji vladaju i kojima se vlada), prava demokratija i jeste utopija, a socijalni nemiri, političke pobune, ratovi i terorizam postaju način na koji se svako društvo vremenom pretvara u totalitarno, budući da svaka elita nastoji pod svaku cijenu spriječiti famoznu cirkulaciju elita odnosno svoj odlazak sa vlasti.

Postoji, osim nesretnog odabira termina „elita“, još jedan aspekt zbog kojeg je knjiga Latinke Perović sociološki problematična, a tiče se još jednog termina iskovanog u sociološkoj radionici Wrighta Millsa i to onog o „sociološkoj imaginaciji“. Termin „sociološka imaginacija“ predstavlja pokušaj da se naizgled bezlične i neuhvatljive historijske sile stave u vezu sa životom pojedinca.

Može se ovdje, istina, ustvrditi da je Latinka Perović upravo to i uradila na primjeru trinaestoro svojih savremenika. Ali šta ćemo sa stotinama hiljada pripadnika srpskih neelita, nesrba i svih drugih na čije su živote direktno utjecale odluke koje je ova dominantna i neželjena elita donijela ili propustila da donese?!

Istim akterima koji su tvorci sintagme o Srbima kao „nebeskom narodu“ prišivati još i etiketu „elite“, znači i dalje posredno jačati mitologiju nauštrb historije, jer dok god se na historiju Srba bude gledalo bilo kao na historiju „nebeskog naroda“ bilo kao na historiju dominantnih i neželjenih elita, dotle će njihovi susjedi i komšije na zemlji biti osuđeni da žive *kao da će sto godina biti mir, a spremaju se kao da će sutra izbiti rat*.

Literatura

1. Beta News Agency: *Basara: Srbija nema istoriju*, citirano prema N1 – CNN Exclusive News Channel Affiliate, 26. 11. 2015, <http://rs.n1info.com/a112906/Vesti/Basara-Srbija-nema-istoriju.html> (pristupljeno: 7. 1. 2016).
2. Fukuyama, Francis (1992) *The End of History and the Last Man*, Free Press, New York.
3. Markovina, Dragan (2015) „Objavljena je sjajna i iznimno važna historiografska kritika nacionalističke Srbije“, *6yka.com*, 4. 12. 2015, <http://www.6yka.com/novost/95019/dragan-markovina-objavljena-je-sjajna-i-iznimno-vazna-historiografska-kritika-nacionalisticke> (pristupljeno: 5. 1. 2016).
4. Mills, Wright Charles (1998) *Elita vlasti*, prevod: Ratoljub D. Dodić, Plato, Beograd.
5. Mills, Wright Charles (1964) *Sociološka imaginacija*, prevod: Ratoljub D. Dodić, Savremena škola, Beograd.
6. Perović, Latinka (2015) *Dominantna i neželjena elita: Beleške o intelektualnoj i političkoj eliti u Srbiji (XX–XXI vek)*, Dan Graf – Javna medijska ustanova „Radio-televizija Vojvodine“, Beograd – Novi Sad.
7. Subotić, Milan (2015) „Drama zakasnelih promena (Latinka Perović, Dominantna i neželjena elita)“, http://www.academia.edu/13706737/Drama_zakasnelih_promena_Latinka_Perovi%C4%87_Dominantna_i_ne%C5%BEeljena_elita (pristupljeno: 5. 1. 2016).